

Hangodi Ágnes

A Könyvtári Intézet képzési szolgáltatásai a változó jogszabályi háttér tükrében

Beszámolómat¹ minden dolgok alfájánál és omegájánál, tehát a képzési tevékenységünket is befolyásoló jogszabályi háttérrel kezdem – egyrészt azért, hogy bizonyíthassam: a könyvtárak számára „megszokottak” tűnő jogszabályok mellett létezik még néhány, amelyek az iskolarendszeren kívüli könyvtárosképzést és -továbbképzést szabályozzák; másrészt a jól ismert, idevonatkozó könyvtári jogszabályokra is ki kell térnünk, mert az utóbbi időben olyan módosításokon mentek keresztül, amelyek az iskolarendszeren kívüli könyvtáros képzés és a továbbképzés folyamatát is erősen befolyásolják.

A felnőttképzésről szóló 2011. évi CI. törvény paragrafusai közül azt emelem ki, amely a Könyvtári Intézet képzési tevékenységének definícióját adja: a törvénynek megfelelő, saját képzési program alapján megvalósuló iskolarendszeren kívüli szakmai képzés, amelyhez felnőttképzési szolgáltatás tartozik. Ez utóbbi az Intézet esetében három dolgot jelent: a jogszabályban kötelezően előírt szolgáltatás, a felnőttképzésben résztvevő külön kérésére megvalósított előzetes tudásmérés mellett a képzésekkel kapcsolatos tanácsadást és a képzést (is) segítő kiadványok megjelentetését. A legutóbb, legfrissebben, az NKA támogatásával a 2011-es év végén megjelent hármon kívül is felhívom a figyelmet: az egyik Renkecz Anita összeállítása Káldos János vázlata alapján, egy CD-re írt elektronikus kézikönyv a képalapú digitalizálás elméletéről és gyakorlatáról (CD-n hozzáférhető elektronikus tankönyveink sorában ez már a második); a másik Sohajdné Bajnok Katalin *„Szolgáltatásmenedzsment a könyvtárban”* című könyve, ez *„A jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez”* elnevezésű sorozatunk negyedik kötete (az OSZK Kiadványtárában – régebbi kiadványainkkal együtt – mindkettő megrendelhető, beszerezhető).

A felnőttképzési törvény a legutóbbi időig kötelezően, egy ún. szakmai tanácsadó testület által elfogadott formában írta elő az éves képzési terv készítését. A legutóbbi módosítás óta ugyan az előírás már nem része a jogszabálynak, az Intézet mégsem veti el ezt a jól működő gyakorlatot, hírlevelünkben, a levelezőlistákon valószínűleg mindenki találkozott már ezzel: a következő naptári évre vonatkozó képzési tervünket minden évben december elején tesszük közzé, és honlapunkon egész évben elérhető (<http://ki.oszk.hu/content/kepzesi-terv>).

Következő hivatkozásom egy olyan jogszabályi rész, amelyet a legutóbbi időben már szintén nem kötelezően ír elő a felnőttképzési törvény (és követő rende-

tét is hatályon kívül helyezték már), de amely népszerű és keresett OKJ-s képzésünk, a segédkönyvtáros képzés markáns részét képezi: a 240 órát meghaladó képzési programok számára egy ideig kötelező volt az ECDL-tudásanyag két moduljának beépítése. A képzésbe – duplázással túl is teljesítve a jogszabályi előírást – négy ECDL-modult (az internet és kommunikáció, valamint az operációs rendszerek mellett az információtechnológiai alapismereteket és a szövegszerkesztést) illesztettünk be úgy, hogy a 65 órányi tananyagot a résztvevők távoktatási (illetve egészen pontosan: blended learning) formában, a tantárgyat oktató kollégánk által kidolgozott távoktatási tananyag segítségével, az erre kialakított intézeti távoktatási felületen végzik el.

Magának az emelt szintű segédkönyvtáros képzésnek (könyvtári asszisztens rész-szakképesítéssel) a kialakítására 2006 és 2008 között, a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet irányításával, HEFOP-program keretében, a magyarországi OKJ-képzés teljes reformja kapcsán került sor. Az átalakítás megtervezésére és lebonyolítására a NSZFI a kitűzött célok – gyakorlatorientált képzési tartalom, moduláris rendszer, átjárhatóság, a szabad munkavállalás lehetősége az Európai Unió területén² – mentén a Könyvtári Intézetet kérte fel, a munka a korábbi középfokú könyvtáros asszisztens képzés teljes átalakítását, és a képzés szintjének emelését eredményezte. Az európai uniós program megvalósítása után a segédkönyvtáros képzés szakmai és vizsgakövetelményeit a 20/2008. (VII. 29.) OM rendelet rögzítette; ma már ennek módosított változata [25/2010. (V. 14.) OM rendelet] van érvényben. A képzésbe való belépés feltétele az érettségi vizsga; a képzési program egy évre szól, hét modulból áll, 450 órás: 350 kontaktóra mellett 50 óra közkönyvtári és 50 óra szakkönyvtári szakmai gyakorlatot tartalmaz; a számonkérés a hét modulnak megfelelő hét vizsgarész 12 vizsgatevékenységével történik, írásbeli, szóbeli és gyakorlati formában. A segédkönyvtáros képzésbe kapcsolódó képzőhelyek: a megyei könyvtárak többsége mellett Budapesten a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a BME Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár a képzési programot – amelyet az iskolarendszeren kívüli képzési forma miatt külön jogszabályban nem rögzítenek – konszenzussal fogadták el, csakúgy, mint az úgynevezett modulzáró vizsgák és a szakmai gyakorlat tartalmát, és az utóbbi elvégzése alóli felmentés lehetőségét, valamint az ECDL-tudásanyagra vonatkozó előzetes tudásmérés körülményeit. Az egységes számonkérés megvalósítása érdekében a Könyvtári Intézet az ágazati irányítás hathatós támogatása mellett 2008 novemberében országos vizsgaszervezési jogot szerzett, e jogot a 30/2008. (XI. 24.) OKM rendelet 1. paragrafusának (6) bekezdése rögzíti (a jog négy évre szól, az idei év egyik nagy kihívása ennek megújítása).

A 25/2010. (V. 14.) OKM rendelet ún. tartalmi megfeleltetés-melléklete szerint az emelt szintű segédkönyvtáros képzésbe való belépés a korábban megszerzett könyvtáros asszisztens végzettség esetén a már megszerzett képesítés elismerésével történik: a képzőhelyek által közösen elfogadott konszenzus alapján a képzésre könyvtáros asszisztens elnevezésű bizonyítvány birtokában jelentkezők számára a hét modul közül három, a könyvtári asszisztens képzés tudásanyagát lefedő modulok elvégzése alóli felmentés adható.

A segédkönyvtáros képzés az OKJ-rendelet szerint emelt szintű képzési forma, amint azt 54-el kezdődő OKJ-azonosítószáma is mutatja. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. tv. 61. § (3.) bek. értelmében az Országos Képzé-

si Jegyzék szerinti emelt szintű szakképesítést az (1) bekezdés, valamint a 66. § (2) bekezdésének alkalmazásakor felsőfokú szakképesítésnek kell tekinteni, továbbá a Kjt. 61. § (1.) bek. ea) pontja szerint az „E” fizetési osztályba az egyetemi, főiskolai végzettséget nem tanúsító felsőfokú szakképesítéshez kötött munkakör tartozik. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűjteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezésére vonatkozó 150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet 1. számú melléklet 5.14. pontja értelmében a segédkönyvtáros végzettség a könyvtári szakmai munkakörök között ugyancsak az „E” kategóriához tartozik. Emellett a kormányrendelet 6/H. §. (1) bek. szerint a könyvtárban jogszabályban előírt felsőfokú szakirányú munkaköri szakvizsgával egyenértékű az Országos Képzési Jegyzékben (a továbbiakban: OKJ) meghatározott segédkönyvtáros megnevezésű szakképesítés megszerzését igazoló bizonyítvány. Mindezek értelmében tehát az OKJ 54 322 01 0000 00 00 azonosítószámú, emelt szintű segédkönyvtáros képzés felsőfokú szakképesítést ad.

A felnőttképzési törvény két követő rendeletét – 2/2010. (II. 16.) SZMM rendelet, 24/2004. (VI. 22.) FMM rendelet – csak azért „idézem meg”, mert a Katalisten képzési tevékenységünket árgus szemmel figyelők és kritizálók korábban a szemünkre vetették: minek használunk képzési hirdetésekben ennyi „értelmezhetetlen” kódszámot – hát ezért: mert jogszabályi előírás. A rendeletek vonatkozó paragrafusai szerint felnőttképzési tevékenységet csak a területileg illetékes munkaügyi központ engedélyével lehet folytatni, ehhez máris tartozik egy nyilvántartási szám (01-0258-04), 2008 novemberében megszerzett akkreditált intézményi címünk (a komoly feltételek teljesítését feltételező cím négy évre szól, az idei év másik nagy kihívása ennek megújítása) a hivatalos intézményi akkreditációs nyilvántartási szám (A1-1919) kötelező használatával jár; és valamennyi akkreditált programunkat engedélyeztetnünk kell a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet Felnőttképzési Akkreditáló Testületénél, ebben a folyamatban kap önálló, ügynevezett lajstromszámot minden tanfolyamunk (pl. PLM-123, PLP-903, PLB-1241).

2012. január elsejével megváltozott a könyvtáros körökben könyvtári törvényként emlegetett 1997. évi CXL. törvény továbbképzésre vonatkozó 94. §-ának (4) bekezdése, az eddigi kötelezően alkalmazandó szöveget a lehetőség „-hat-het-je” váltotta fel: „Az e törvény hatálya alá tartozó intézményekben foglalkoztatott szakemberek szakmai tudásuk megújítása érdekében továbbképzésben és szervezett képzésben **vehetnek részt**. [...] Az e törvény hatálya alá tartozó intézményekben foglalkoztatott szakemberek továbbképzésben és szervezett képzésben való részvételéhez **támogatás nyújtható**.” A nyelvtanilag aprónak tűnő módosítás az idei évtől alapjaiban változtatja meg a hétéves továbbképzés eddigi kereteit: felszámolja a továbbképzés kötelezőségét és a támogatás (egyébként a valóságban évek óta úgysem létező) állami, költségvetési forrását.

Már ezt megelőzően, 2011 októberében megtörtént a kulturális szakemberek továbbképzésére vonatkozó 1/2000. (I. 14.) NKÖM rendelet módosítása is. A könyvtári törvény változása után az idei évben nyilván újabb átalakítása várható, de addig is érdemes a bekövetkezett változásokat sorra venni. Amellett, hogy a 2. paragrafusban rögzített továbbképzési formák és lehetőségek nem változtak, az akkreditált továbbképzési programok létrehozásnak folyamata engedélyeztetési eljárásból közigazgatási hatósági eljárásá alakult, ez a forma megváltoztatja töb-

bek között a beadott akkreditációs kérelmek bírálati folyamatát, és az esetleges elutasítás utáni fellebbezés módját. Örömkre szolgáló új elem a rendelet szövegében a 3/A. paragrafus, amely szerint továbbképzés teljesíthető nemcsak tanfolyami résztvevőként, hanem előadói részvétellel is: előadóként tartott egy tanítási vagy konzultációs óra három továbbképzési órának felel meg a továbbképzési összóraszám teljesítésének számításakor. A 6. paragrafus alapjaiban változtatja meg az akkreditációs folyamat menetét: az eddigi programalapítási és programindítási engedélykérelem kettősét összevonva akkreditációs kérelemről szól, részletesen meghatározva annak tartalmát. E paragrafus jelzi azt is, hogy a kérelemhez szükséges adatlapot a miniszter a kormányzati portálon rendszerezíti; ez a rendelet tavaly októberi életbe lépése után a közelmúltban végre megtörtént – ugyanakkor a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság egyelőre nem adott ki részletes tájékoztatót, útmutatót, értelmező rendelkezéseket az űrlap kitöltésével kapcsolatban, pedig erre feltétlenül szükség van, nemcsak azért, mert az űrlap markánsan különbözik a korábban használt mintáktól, hanem azért is, mert egyszerre szolgálja mindhárom közgyűjteményi terület (könyvtár, múzeum, levéltár) akkreditációs folyamatát –, feltételezéseink szerint tehát kell, hogy legyenek könyvtári specialitásai. Mivel a továbbiakban nem létezik külön alapítási és indítási engedély, és a rendelet egyéb paragrafusai sem térnek ki erre, feltétlenül fontossá vált állásfoglalás készítése arról is, hogyan történhet a továbbiakban egy-egy, adott képzőhely által már engedélyezett program más képzőhelyeknek történő átadása. A 10. paragrafus rögzíti a kérelem beadásakor fizetendő igazgatási-szolgáltatási díj – a korábbihoz képest sajnálatos módon sokszorosára növekedett – összegeit. A 11. paragrafus újonnan beépített (9) bekezdése egy, az utóbbi években már kialakult és jól működő gyakorlatot „szentesít”: a kulturális szakemberek szervezett képzésébe beszámítanak mindazok a képzési formák, amelyek az Európai Unió által finanszírozott és a kulturális szakemberek továbbképzésének fejlesztését segítő pályázatok eredményeként valósulnak meg. A magyarországi könyvtárak számára meghirdetett TÁMOP-pályázatok kötelezően teljesítendő célként írták elő könyvtári szakemberek képzésnek megvalósítását, a sikeresen pályázó könyvtárak döntő többsége igen intenzíven ki is használta ezt a lehetőséget: a Könyvtári Intézet tanfolyami statisztikái szerint az utóbbi három évben mintegy kilencszáz tanfolyami résztvevő választhatta ezt a finanszírozási formát. A folytatás még egyértelműbb: január végén lezajlott az Új Széchényi Terv keretében meghirdetésre kerülő TÁMOP 3.2.12-12/1 „*Kulturális szakemberek továbbképzése a szolgáltatásfejlesztés érdekében*” című konstrukció pályázati dokumentációjának társadalmi egyeztetése – e pályázaton az 1/2000. (I. 14.) NKÖM rendelet hatálya alá tartozó kulturális intézmények vagy fenntartóik vehetnek részt, a pályázatból támogatható tevékenység pedig akkreditált és OKJ-képzéseken, illetve szakirányú továbbképzéseken való részvétel a rendelet hatálya alá tartozó munkatársak, tehát a mi esetünkben könyvtárosok számára.

Az akkreditált képzési programok indítási engedélyével rendelkező képzőhelyeket és programjaikat nyilvántartó, a kormányzati portálon (<http://goo.gl/E1li3>) közzétett táblázat számadatai egyértelműen mutatják, hogy a könyvtári törvény 60. § (3) bek. a) pontjában és szervezeti és működési szabályzatában vállalt alapfeladatának – könyvtári szakemberek továbbképzése – megfelelően a magyarországi könyvtárosokat érintő akkreditált továbbképzésben a Könyvtári Intézet

nyújtja a legszélesebb kínálatot. A táblázatban programindítóként 11 képzőhely szerepel, összesen 36 harmincórás, 30 hatvanórás és 3 százhusz órás akkreditált programmal, ezekből 21 harmincórás, 23 hatvanórás, 1 százhusz órás program indítási engedélye a Könyvtári Intézet birtokában van (emellett további két hatvanórás, és egy harmincórás programunk is elfogadásra került tavaly decemberben, bár ezek a táblázatban egyelőre nem szerepelnek).

Képzéseink magas száma indokolja azt, hogy listázásuk, bemutatásuk esetén igyekszünk tematikus blokkokba, csoportokba sorolni valamennyit³.

- a könyvtárosok személyiségének fejlesztése:
 - hatékony kommunikáció a könyvtárosi hivatásban,
 - konfliktushelyzetek hatékony kezelése könyvtári környezetben,
 - könyvtári partnerkapcsolatok;
- haladó számítógépes és webkettes tanfolyamok:
 - szövegfeldolgozás XML alapokon,
 - kiadványszerkesztés és prezentációkészítés,
 - a web 1.0-től a web 2.0 felé,
 - webes kompetenciák a könyvtáros szakmában,
 - interaktív portálok üzemeltetése könyvtári környezetben,
 - kulturális és közhasznú tartalmak internetes megjelenítése könyvtári környezetben;
- a könyvtáros munkakörökre vonatkozó tudás fejlesztése:
 - a tartalmi feltárás mesterséges nyelven alapuló eszköze, az ETO,
 - a tartalmi feltárás természetes nyelven alapuló eszközei,
 - online irodalmi adatbázisok,
 - zenei könyvtárosi ismeretek,
 - a helytörténet-írás módszerei, a helyismereti információk közzététele könyvtári környezetben,
 - a fejlesztő biblioterápia a gyermekkönyvtári munkában,
 - a kulturális örökség védelme,
 - a minőség értékelése a könyvtárban,
 - könyvtári vezetői ismeretek;
- a szakmai nyelvtudás erősítése: angol, francia, olasz, orosz;
- andragógia és felhasználóképzés:
 - a könyvtáros mint felnőttoktató,
 - felkészülés a felhasználóképzésre,
 - felkészülés az olvasásfejlesztésre,
 - könyvtárosok mentori szerepben a web 2.0 eszközeinek segítségével,
 - konnektivizmus (hálózati tudásépítés) a könyvtárosok gyakorlatában.

A tavalyi évben drupál-alapokra helyezett új honlapunkon OKJ-s és akkreditált képzéseinknek külön-külön kategóriája van, egy-egy képzésről a következő információkkal tudunk szolgálni: a program leírása, a belépési feltételek, a képzés oktatói, az időben legközelebb induló tanfolyam óraszám, időpontja, helyszíne és ára, a további információkat adó tanfolyamfelelős elérhetőségei; emellett az adott tanfolyam oldalán azonnal kitölthető az elektronikus formájú jelentkezési lap is.

A Könyvtári Intézet ez évi akkreditációs tervei a következők: a zenei könyvtárosi program kiegészítése 120 órássá; az andragógiai és a kulturális örökség védelmé-

ről szóló programok folytatásának kidolgozása; a német szaknyelvi, a szakértői és a szakfelügyeleti, valamint az ETO-val és a teauruszokkal foglalkozó programok megújítása; a webkettes (és egyéb erre alkalmas) program(ok) blended learning vagy teljes egészében távoktatási formájúvá alakítása. Mindezek megvalósítására a kellő szakmai kompetenciákkal bíró előkészítő, oktató és szervező gárda már most készen áll; bízunk benne, hogy az ehhez szükséges, éves szinten igen nagy összeget kitevő akkreditációs szolgáltatási-igazgatási eljárási díj is rendelkezésre áll majd intézményünk költségvetésében.

JEGYZETEK

- 1 Az MKE Műszaki Szekciójának jubileumi szakmai konferenciáján, 2012. január 19-én elhangzott előadás szerkesztett változata. *(Lásd még Nagy Zoltán és Mák Ferenc írását e számban – a szerk.)*
- 2 Ennek megfelelően a képzésről az unió különböző nyelvein ún. EUROPASS-bizonyítvány kiadására van lehetőség.
- 3 Az egyes programok részletes ismertetését ld.: Akkreditált programok a könyvtáros továbbképzés területén – lehetőségek a Könyvtári Intézetben. In: Korszerű Könyvtár. Budapest, Raabe, 2012. Kiegészítő kötet, 2012. február, 6–19. p. A programok pontos címe és leírása a <http://ki.oszk.hu/content/akkreditaltkepzesek> linken érhető el.